

บทที่ 3

วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางในจังหวัดชลบุรี: กรณีศึกษา
กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพแนวประวัติศาสตร์โดยมีขั้นตอน
กระบวนการศึกษาประกอบด้วยหัวข้อสำคัญ ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล
2. การตรวจสอบข้อมูล
3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยนี้จะใช้วิธีการต่าง ๆ ดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary research) ที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์โดยจะ
ใช้ทั้งเอกสารชั้นต้นและชั้นรอง ดังนี้

1.1 เอกสารชั้นต้น (Primary document) เอกสารชั้นต้น เป็นข้อมูลดิบที่ยังไม่ได้
ผ่านการวิเคราะห์และสังเคราะห์ ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยนี้ได้จากการเก็บรวบรวมเอกสารที่สำคัญ
เช่น หนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์จังหวัดชลบุรี ข่าวหนังสือพิมพ์ประจำวันและรายสัปดาห์
เอกสารจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ เป็นต้น

1.2 เอกสารชั้นรอง (Secondary document) เป็นข้อมูลที่ได้ผ่านการวิเคราะห์ทางวิชาการ
แล้วระดับหนึ่ง เอกสารชั้นรองที่ใช้ในการวิจัยนี้ เช่น บทความทางวิชาการ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่
เกี่ยวข้อง เป็นต้น

2. การสัมภาษณ์ วิธีการสัมภาษณ์ที่จะใช้ในการวิจัยนี้มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้
ข้อมูลหลัก (Key-informant) ในฐานะที่เป็นบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะสัมภาษณ์โดยผู้ศึกษา
จะอาศัยแนวการสัมภาษณ์ (Interview guide) เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ใน
ชุมชนนี้จะใช้รูปแบบการสัมภาษณ์ต่างๆ ดังนี้ (ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2555, หน้า 235-238)

2.1 การสัมภาษณ์แบบประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่า (Oral history) เป็นการศึกษา
ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่อยู่ในความทรงจำเกี่ยวกับอดีต ข้อมูลจากคำบอกเล่าจะเป็นการเสริม
ข้อมูลเอกสารทางประวัติศาสตร์ การสัมภาษณ์แบบประวัติศาสตร์จากคำบอกเล่าเป็นการสัมภาษณ์
แบบไม่เป็นทางการหรือไม่มีการโครงสร้าง (Informal or unstructured interview) คือ มีเพียงคำถามวิจัย

เป็นแนวการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ในที่นี้จะกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้อาวุโสที่รู้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชาวจีนอพยพและชนชั้นกลาง รวมถึงกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี เช่น ครูอาจารย์หรือผู้มีประสบการณ์เรื่องราวในอดีต เป็นต้น (ดูรายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลักในภาคผนวก) แต่เนื่องจากการศึกษาในชุมชนนิพนธ์นี้กำหนดขอบเขตไปจนถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ทำให้การกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีชีวิตอยู่จะระบุข้อมูลได้เพียงตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มาจนถึงปัจจุบัน

2.2 การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-dept interviews) จะใช้เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงอัตวิสัยที่เป็นความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมืองของชนชั้นกลางและกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรี ดังนั้น ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักสำหรับการสัมภาษณ์เจาะลึกในชุมชนนิพนธ์นี้จะพิจารณาจากผู้นำหรือผู้ใกล้ชิดของระบบอุปถัมภ์ทางการเมืองท้องถิ่นในชลบุรีเนื่องจากระบบอุปถัมภ์เป็น โครงสร้างพื้นฐานทางวัฒนธรรมของชลบุรีมาตั้งแต่ยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นมาจนถึงปัจจุบันและในระบบอุปถัมภ์นั้นผู้นำอุปถัมภ์จะมีบทบาทหลักในกลุ่มเครือข่าย

ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์เจาะลึกจึงได้แก่ ผู้นำทางการเมืองท้องถิ่นในกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้ (ดูรายชื่อผู้ให้ข้อมูลหลักในภาคผนวก)

1. กลุ่มนักการเมืองที่มีตำแหน่งในระดับชาติ เช่น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) หรือสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) เป็นต้น การที่ชุมชนนิพนธ์นี้ถือว่าการกลุ่ม ส.ส.หรือ ส.ว. ดังกล่าวเป็นนักการเมืองท้องถิ่นเนื่องจากการทำงานการเมืองจะผูกพันอยู่กับฐานในท้องถิ่นจังหวัดชลบุรีมากกว่าฐานในระดับชาติ
2. กลุ่มนักการเมืองในระดับองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) ได้แก่ นักการเมืองที่ดำรงตำแหน่งนายก อบจ. กลุ่มผู้บริหาร อบจ. สมาชิกสภา อบจ.
3. กลุ่มนักการเมืองในระดับเทศบาล ได้แก่ นายกเทศมนตรี กลุ่มผู้บริหารเทศบาล และสมาชิกสภาเทศบาล
4. กลุ่มนักการเมืองในระดับองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ได้แก่ นายก อบต., กลุ่มผู้บริหาร อบต., สมาชิกสภา อบต.
5. กลุ่มนักการเมืองในระดับท้องที่ ได้แก่ กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน รวมถึงกลุ่มผู้บริหารและกรรมการหมู่บ้าน

ในการบริหารงานการสัมภาษณ์ในภาคสนามของชุมชนนิพนธ์นี้ผู้วิจัยจะใช้วิธีการดำเนินงานที่สำคัญดังนี้คือ

1. การศึกษาจากเอกสารเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูลหลักและเนื้อหาการสัมภาษณ์ เช่น ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต หนังสืองานศพของครอบครัว หนังสือของทางราชการเนื่องในโอกาส

พระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นต้น

2. การลงไปสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมในภาคสนามก่อนที่จะลงไปสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก เช่น การลงไปสังเกตการณ์พื้นที่ในเขตอำเภอบ้านบึง จ.ชลบุรี เป็นต้น

3. การสร้างไว้วางใจเชื่อใจในการให้ข้อมูล (Rapport) ในที่นี้จะอาศัยเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับเพื่อนนิสิตมหาวิทยาลัยบูรพาตั้งแต่ระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก และผู้ให้ข้อมูลหลัก เช่น เพื่อนนิสิตปริญญาเอกที่ทำงานในองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรีที่รู้จักผู้ให้ข้อมูลหลักในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายจังหวัดชลบุรี เป็นต้น

4. การใช้เทคนิคในระหว่างการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักในรูปแบบต่าง ๆ ตามความเหมาะสมของแต่ละกรณี เช่น การชี้แจงในประเด็นสัมภาษณ์อย่างตรงไปตรงมา การทำความเข้าใจผู้ให้ข้อมูลหลัก การเปิดใจเพื่อเข้าสู่การสัมภาษณ์ การตะล่อมเพื่อเจาะข้อมูล เป็นต้น

การตรวจสอบข้อมูล

ในการศึกษาคุณนิพนธ์นี้ผู้วิจัยจะใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลมีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือ ดังนี้

1. การประเมินหรือการวิพากษ์เอกสารที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์จะใช้การประเมินภายใน (Internal appraisal) เป็นหลักเนื่องจากคุณนิพนธ์นี้ส่วนใหญ่จะใช้เอกสารของหอจดหมายเหตุแห่งชาติซึ่งเป็นเอกสารราชการ ดังนั้น จึงเป็นเอกสารที่ผ่านการประเมินภายนอกแล้วว่าเป็นเอกสารของราชการจริง แต่ในการทำวิจัยจำเป็นต้องมีการประเมินภายในเพิ่มเติมว่า เนื้อหาของเอกสารว่ามีความน่าเชื่อถือเพียงใด เช่น การใช้บริบทแวดล้อมของการบันทึกเอกสารเพื่อประเมินเอกสารของหอจดหมายเหตุแห่งชาติ เป็นต้น

2. การตรวจสอบข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะใช้หลักการสามเส้า (Triangulation) โดยใช้วิธีการดังนี้

2.1 การตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นจากการสำรวจทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมทางการเมือง และทฤษฎีชนชั้นกลางที่แตกต่างกันหลายสำนักคิดเพื่อกลั่นกรองให้เป็นแนวคิดหลัก (Core concept) ของการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

2.2 การตรวจสอบจากผู้ให้ข้อมูลที่มียุคยืนต่างกัน ในการวิจัยนี้จะใช้ผู้ให้ข้อมูลที่มียุคยืนที่หลากหลาย เช่น ผู้ให้ข้อมูลหลักจากภาคส่วนต่างๆ คือ ภาคการเมือง ภาคราชการ ส่วนภูมิภาค ภาควิชาการ และภาคประชาสังคมหรือในกรณีผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นนักการเมืองจะพิจารณาความแตกต่างจาก นักการเมืองท้องถิ่นที่อยู่ในตำแหน่งทางการเมือง นักการเมืองที่แสดงบทบาทเป็นฝ่ายค้าน รวมถึงนักการเมืองที่วางตัวเป็นกลาง เป็นต้น

2.3 การตรวจสอบจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกัน ในการวิจัยนี้จะใช้แหล่งข้อมูลจากเอกสารและ จากการสัมภาษณ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลซึ่งกันและกัน

2.4 การตรวจสอบโดยการเก็บข้อมูลเดียวกันในช่วงเวลาที่ต่างกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเที่ยง (Reliability) ในการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลหลักเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งผู้วิจัยจะลงไปสัมภาษณ์ 2 ครั้ง ในช่วงเวลาที่ห่างกัน เช่น สัมภาษณ์ห่างกัน 2 สัปดาห์หรือหนึ่งเดือน แล้วนำข้อมูลมาเปรียบเทียบว่าคงเส้นคงวาหรือขัดแย้งกัน เป็นต้น

2.5 การตรวจสอบข้อมูลและผลการวิเคราะห์เบื้องต้น โดยการนำอาจารย์ที่ปรึกษาคณะศึกษานิพนธ์ลงไปสัมผัสสถานการณ์ในภาคสนามโดยร่วมสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่สำคัญ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยฉบับนี้จะเป็นการวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์โดยการตีความปรากฏการณ์จากอดีตที่เป็นมาสู่ปัจจุบันที่เป็นอยู่โดยจะมีกระบวนการในการวิเคราะห์ดังนี้

1. การวิเคราะห์เพื่อแบ่งช่วงเวลา (Periodization) โดยอาศัยเกณฑ์ทางวัฒนธรรมทางการเมืองของกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นที่เป็นชนชั้นกลาง
2. การวิเคราะห์การก่อรูปและการพัฒนาของชนชั้นกลางที่เน้นกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่นโดยอาศัยแนวคิดหลัก เกี่ยวกับชนชั้นกลางเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ แต่การวิเคราะห์จะคำนึงถึงสถานการณ์เชิงรูปธรรมมากกว่าการสรุปตามแนวคิดและทฤษฎี
3. การวิเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไขที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมทางการเมืองจะคำนึงถึงปัจจัยหรือเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และระหว่างประเทศโดยผลการวิเคราะห์จะให้ความสำคัญต่อสถานการณ์เชิงรูปธรรมมากกว่าแนวคิดและทฤษฎีซึ่งถือเป็นเพียงเครื่องมือช่วยวิเคราะห์
4. การวิเคราะห์สรุปผลการศึกษา มาพัฒนาเป็นข้อสรุปเชิงทฤษฎีติดพื้นที่ (Grounded theory)